

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดลักษณะต้องห้ามของผู้สมัครรับเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่เคยต้องโทษตามคำพิพากษาของศาลในต่างประเทศ¹

มธุรดา ทวีพจน์²

จากการศึกษาเกี่ยวกับการกำหนดลักษณะต้องห้ามของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่เคยต้องโทษตามคำพิพากษาของศาลในต่างประเทศ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงประวัติความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการกำหนดลักษณะต้องห้ามของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ศึกษาถึงกฎหมายเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้ที่เคยต้องโทษตามคำพิพากษาของศาลในต่างประเทศ ศึกษาถึงความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ศึกษาถึงปัญหาการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศ ศึกษาถึงระดับความร้ายแรงของคดียาเสพติดตามหลักสากลและมาตรฐานในกฎหมายไทย จากการศึกษานี้ทำให้ทราบว่า การกำหนดลักษณะต้องห้ามของผู้สมัครรับเลือกตั้งที่เคยต้องโทษในต่างประเทศ เป็นประเด็นที่มีความสำคัญในเชิงหลักการของรัฐธรรมนูญและหลักนิติธรรม เนื่องจากเกี่ยวข้องกับโดยตรงกับสิทธิในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบบประชาธิปไตย การเลือกตั้งควรเป็นกลไกที่เปิดกว้างและเสรี แต่ขณะเดียวกันรัฐย่อมมีสิทธิวางหลักเกณฑ์คัดกรองผู้สมัครเพื่อรักษา มาตรฐานของสภาผู้แทนราษฎร โดยเฉพาะในกรณีของผู้ที่เคยต้องโทษในคดีอาชญากรรมร้ายแรง เช่น ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 98 (10) ได้กำหนด ลักษณะต้องห้ามของผู้สมัครรับเลือกตั้ง สส. ไว้อย่างชัดเจนสำหรับผู้ที่เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุด ในคดีเกี่ยวกับยาเสพติดฐานเป็นผู้ผลิต นำเข้า ส่งออก หรือผู้ค้า ซึ่งถือเป็นความผิดร้ายแรง ด้วยเจตนารมณ์ในการ ป้องกันไม่ให้ผู้มีพฤติกรรมที่อาจกระทบต่อความน่าเชื่อถือและจริยธรรมทางการเมืองเข้ามาดำรงตำแหน่ง ในสภาผู้แทนราษฎร อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติดังกล่าวยังไม่มีความชัดเจนในประเด็นที่ว่า หากคำพิพากษานั้นเป็นของศาลในต่างประเทศ จะมีผลต่อการพิจารณาคุณสมบัติของผู้สมัครหรือไม่ การปล่อยให้เกิดความคลุมเครือในเรื่องนี้น่าไปสู่ปัญหาทางกฎหมายและการบังคับใช้ เช่น การเลือกปฏิบัติ การใช้กฎหมายเป็น

¹บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดลักษณะต้องห้ามของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่เคยต้องโทษตามคำพิพากษาของศาลในต่างประเทศ โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์ประเทือง ธนิยผล และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์จุพร วงศ์ทองสรรค์ และรองศาสตราจารย์จรัส เล็งวิทยา

²นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดอำนาจเจริญ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

เครื่องมือทางการเมือง หรือแม้แต่การขัดต่อหลักความได้สัดส่วนและหลักสิทธิมนุษยชนตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งระบุให้รัฐต้องเคารพ กลุ่มครอง และไม่จำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยไม่มีเหตุอันสมควร อีกทั้งหากไม่มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน อาจเกิดกรณีที่ผู้สมัครซึ่งเคยถูกพิพากษาลงโทษในต่างประเทศจากพฤติกรรมที่ในบางประเทศถือว่าไม่ใช่ความผิดร้ายแรง เช่น การใช้หรือครอบครองกัญชา ซึ่งในบางประเทศถือเป็นเรื่องถูกกฎหมาย ขณะที่ในไทยกลับถือเป็นความผิดร้ายแรง ก็อาจถูกตัดสิทธิไม่ให้ลงสมัครเลือกตั้งอย่างไม่เป็นธรรม นอกจากนี้ ประเทศไทยเป็นภาคีในอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการต่อต้านยาเสพติดและอาชญากรรมข้ามชาติ ซึ่งสะท้อนพันธกรณีของรัฐในการร่วมมือกับนานาประเทศในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม หากระบบกฎหมายไทยไม่มีมาตรการหรือกลไกที่สามารถพิจารณาประวัติอาชญากรรมจากต่างประเทศอย่างรอบด้านและเป็นธรรม ก็อาจถูกวิจารณ์ได้ว่าไม่สอดคล้องกับพันธกรณีดังกล่าว

ในยุคโลกไร้พรมแดน ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดมักมีลักษณะเป็นอาชญากรรมข้ามชาติที่กระทบต่อความมั่นคงของรัฐโดยตรง การปล่อยให้บุคคลที่เคยมีประวัติเกี่ยวข้องกับการค้ายาเสพติดในต่างประเทศสามารถลงสมัครรับเลือกตั้งได้โดยปราศจากการกั้นกรงอย่างเหมาะสม ย่อมบ่อนทำลายความโปร่งใส ความน่าเชื่อถือ และธรรมาภิบาลของระบบการเมืองไทย ขณะเดียวกัน หากจะใช้คำพิพากษาของศาลต่างประเทศเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาคุณสมบัติผู้สมัคร ก็ต้องมีหลักเกณฑ์ที่แน่ชัด ชอบด้วยเหตุผล และสอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน เพื่อไม่ให้เกิดการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนอย่างไม่เป็นธรรม ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงเห็นว่า ปัญหานี้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการปรับปรุงกฎหมายเลือกตั้งของไทยให้มีความชัดเจนและเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น โดยต้องสร้างสมดุลระหว่างการรักษามาตรฐานทางจริยธรรมในระบบการเมือง กับการคุ้มครองสิทธิในการมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักประชาธิปไตยและหลักนิติธรรมอย่างแท้จริง

ผู้ศึกษาพบว่ากรณีดังกล่าวก่อให้เกิดประเด็นปัญหา กรณีข้อกำหนดในรัฐธรรมนูญไทยยังไม่ชัดเจนว่าการต้องโทษตามคำพิพากษาของศาลต่างประเทศจะเป็นลักษณะต้องห้ามหรือไม่ ความแตกต่างของมาตรฐานกฎหมายและระดับความร้ายแรงของคดียาเสพติดระหว่างประเทศ และช่องว่างในกระบวนการตรวจสอบประวัติอาชญากรรมระหว่างประเทศของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ส่งผลกระทบต่อความโปร่งใสและธรรมาภิบาลในระบบการเมืองไทย หากไม่มีมาตรการคัดกรองที่มีประสิทธิภาพ กล่าวคือ

ปัญหาประการแรก คือ ปัญหาการไม่ยอมรับคำพิพากษาของศาลต่างประเทศในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด จากบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 98 ได้กำหนดลักษณะต้องห้ามของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยเฉพาะในกรณีที่บุคคลเคยต้องคำพิพากษา

อันถึงที่สุดในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในฐานะเป็นผู้ผลิต นำเข้า ส่งออก หรือผู้ค้า ซึ่งถือเป็นการกำหนดมาตรฐานคุณสมบัติในระดับสูงเพื่อคัดกรองผู้ที่มีประวัติอาชญากรรมร้ายแรงออกจากระบบการเมืองไทย เจตนารมณ์ของกฎหมายดังกล่าวมีเป้าหมายเพื่อรักษาความโปร่งใสและความน่าเชื่อถือของสถาบัน นิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติกลับพบปัญหาสำคัญเกี่ยวกับการยอมรับหรือไม่ยอมรับคำพิพากษาของศาลต่างประเทศในคดียาเสพติดมาใช้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งนำไปสู่ความไม่ชัดเจนและช่องว่างทางกฎหมาย แม้ว่ากฎหมายไทยโดยทั่วไปจะยึดถือคำพิพากษาของศาลไทยเป็นหลัก แต่ในกรณีคำพิพากษาของศาลต่างประเทศนั้น แม้จะมีผลในประเทศที่พิพากษา แต่จะไม่มีผลโดยตรงในประเทศไทย เว้นแต่จะมีกฎหมาย เฉพาะหรือสนธิสัญญาระหว่างประเทศที่ให้การรับรองหรือบังคับใช้คำพิพากษานั้นในประเทศไทย ปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นคือ หากบุคคลหนึ่งถูกศาลต่างประเทศพิพากษาให้มีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด แต่ไม่ได้ถูกดำเนินคดีในประเทศไทย บุคคลนั้นอาจไม่ถูกพิจารณาว่าเป็นผู้มีลักษณะต้องห้ามตามกฎหมาย ไทย แม้จะมีพฤติกรรมที่ขัดต่อเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญก็ตาม ส่งผลให้เกิดช่องว่างทางกฎหมายและ อาจขัดต่อหลักการคัดกรองผู้แทนราษฎรที่มีคุณธรรมและไม่มีประวัติอาชญากรรมร้ายแรง ในอีกด้านหนึ่ง แม้ประมวลกฎหมายอาญาของไทยตามมาตรา 7 และมาตรา 10 จะมีหลักให้ยอมรับคำพิพากษาของศาล ต่างประเทศในบางฐานความผิด เช่น ความผิดการปลอมและการแปลง ความผิดชิงทรัพย์ และปล้นทรัพย์ใน ทะเลหลวง แต่กลับไม่มีการบัญญัติกฎหมายที่ชัดเจนให้นำหลักการนี้มาใช้กับคดียาเสพติดซึ่งเป็น อาชญากรรมข้ามชาติ ก่อให้เกิดความสับสนและไม่เสมอภาคในการบังคับใช้กฎหมาย อีกทั้งยังไม่สอดคล้อง กับแนวปฏิบัติสากลที่หลายประเทศ เช่น แคนาดา ออสเตรเลีย และสิงคโปร์ เปิดโอกาสให้ใช้คำพิพากษา ต่างประเทศเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งโดยมีเงื่อนไข เช่น ศาลนั้นมีอำนาจ พิจารณาและกระบวนการพิจารณามีความเป็นธรรมในระดับที่นานาชาติยอมรับ ปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ความไม่แน่นอนในการตีความบทบัญญัติรัฐธรรมนูญมาตรา 98 (10) ที่ใช้ถ้อยคำว่า “เคยต้องคำพิพากษา อันถึงที่สุด” โดยไม่ได้ระบุชัดเจนว่าหมายถึงเฉพาะคำพิพากษาของศาลไทย หรือรวมถึงศาลต่างประเทศ ด้วย ส่งผลให้เกิดการตีความสองแนวทาง แนวแรกตีความอย่างเคร่งครัดว่า หมายถึงศาลไทยเท่านั้น ตามคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 6/2564 ขณะที่อีกแนวทางหนึ่งเสนอให้รวมถึงคำพิพากษาของศาล ต่างประเทศหากเป็นความผิดเดียวกัน (Double Criminality) ตามความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่องเสรีที่ 276/2525 ความไม่ชัดเจนดังกล่าวทำให้หน่วยงานที่รับผิดชอบ เช่น คณะกรรมการการเลือกตั้ง และกรมการปกครอง ใช้ดุลพินิจแตกต่างกัน นำไปสู่ความไม่แน่นอนและความเหลื่อมล้ำในการบังคับใช้ ในเชิงหลักอธิปไตยทางศาล ศาลรัฐธรรมนูญให้เหตุผลว่า การรับฟังคำพิพากษาศาลต่างประเทศอาจกระทบ ต่ออำนาจอตุลาการของไทย เพราะขาดกลไกตรวจสอบความชอบธรรมของกระบวนการยุติธรรมต่างชาติ

และยังขัดต่อหลักการต่างตอบแทน (Reciprocity) ที่ไทยไม่มีมาตรการบังคับให้ต่างประเทศยอมรับคำพิพากษาของไทยเช่นกัน นอกจากนี้ ยังมีข้อจำกัดในเรื่องความสอดคล้องกับนโยบายสาธารณะและมาตรฐานความยุติธรรมของประเทศต้นทาง ซึ่งศาลไทยอาจต้องพิจารณาว่าศาลต่างประเทศให้สิทธิต่อผู้คัดค้านหรือไม่ และความผิดนั้นต้องเป็นอาชญากรรมตามกฎหมายไทยและต่างประเทศ (Double Criminality) ด้วย ซึ่งผลกระทบในทางปฏิบัติของการไม่มีเกณฑ์ที่ชัดเจนในการยอมรับคำพิพากษาของศาลต่างประเทศในคดีอาชญากรรม คือ การเปิดช่องให้ผู้ที่เคยกระทำผิดร้ายแรงในต่างประเทศสามารถสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ ขณะที่ผู้กระทำผิดในไทยถูกตัดสิทธิทันที ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำและการเลือกปฏิบัติในทางปฏิบัติ อีกทั้งยังอาจส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์และความไว้วางใจของประชาชนต่อกระบวนการเลือกตั้งและธรรมาภิบาลของรัฐ ดังนั้น ปัญหาการไม่ยอมรับคำพิพากษาของศาลต่างประเทศในคดีอาชญากรรมเพื่อตรวจสอบคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สะท้อนความขัดแย้งระหว่างหลักอธิปไตยทางกฎหมายของไทยกับแนวปฏิบัติสากล และเป็นช่องว่างสำคัญที่ควรได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้มีประวัติอาชญากรรมร้ายแรงเข้าสู่ระบบการเมืองไทย และสร้างความโปร่งใสในกระบวนการคัดกรองผู้แทนราษฎรให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล ทั้งนี้ ควรมีการปรับปรุงกฎหมายหรือกำหนดกลไกที่ชัดเจนในการยอมรับคำพิพากษาของศาลต่างประเทศในคดีอาชญากรรมร้ายแรงข้ามชาติ โดยเฉพาะคดีอาชญากรรม เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพและเป็นธรรมยิ่งขึ้น

ปัญหาประการที่สอง คือ ปัญหาระดับความร้ายแรงของความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดตามหลักสากล ตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 98 (10) กำหนดลักษณะต้องห้ามของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยเฉพาะผู้ที่เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุด ในคดีอาญาที่ถือว่าร้ายแรง เช่น คดีเกี่ยวกับยาเสพติดในฐานะผู้ผลิต นำเข้า ส่งออก หรือผู้ค้า ซึ่งเป็นความผิดที่มีผลกระทบต่อสังคม เศรษฐกิจ และความมั่นคงของประเทศอย่างรุนแรง อย่างไรก็ตาม ปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นคือการตีความและการประเมินความร้ายแรงของคดีอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในต่างประเทศ ซึ่งมีมาตรฐานและแนวทางที่แตกต่างกันอย่างชัดเจนในระดับสากล ในระดับนานาชาติ ประเทศที่มีนโยบายเข้มงวด เช่น สิงคโปร์และญี่ปุ่น กำหนดโทษสูงสุดถึงขั้นประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิตสำหรับการค้ายาเสพติด ในขณะที่บางประเทศ เช่น แคนาดาและโปรตุเกส เน้นแนวทางด้านสาธารณสุขและการบำบัดรักษา โดยแยกความผิดการครอบครองเพื่อเสพออกจากการค้ายาเสพติด และอนุญาตให้ใช้ยาเสพติดบางประเภทภายใต้กรอบกฎหมายที่ชัดเจนความแตกต่างนี้ทำให้เกิดความสับสนในการพิจารณาคุณสมบัติผู้สมัครรับเลือกตั้งในไทย เมื่อผู้สมัครมีประวัติความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในต่างประเทศที่อาจไม่ตรงกับมาตรฐานความร้ายแรงตามกฎหมายไทย ซึ่งรัฐธรรมนูญไทยไม่ได้ระบุเกณฑ์หรือวิธีการเปรียบเทียบความร้ายแรง

ของคดียาเสพติดในต่างประเทศอย่างชัดเจน ส่งผลให้เกิดช่องว่างทางกฎหมายและความไม่แน่นอนในการบังคับใช้กฎหมาย โดยเฉพาะกรณีที่ความผิดในต่างประเทศอาจถูกตีความว่าไม่ร้ายแรงเท่ากับในไทย เช่น การครอบครองกัญชาในประเทศที่อนุญาตใช้ นอกจากนี้ การเหมารวมว่าผู้ที่เคยต้องโทษยาเสพติดทุกรายต้องถูกตัดสิทธิทางการเมืองโดยไม่แยกระดับความร้ายแรงของความผิด อาจขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชนสากล เช่น ICCPR มาตรา 25 ที่รับรองสิทธิในการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเท่าเทียมและการจำกัดสิทธิต้องเป็นไปตามหลักความจำเป็นและสัดส่วน (proportionality) เมื่อเปรียบเทียบกับคดีทุจริต ซึ่งถือเป็นความผิดร้ายแรงที่ส่งผลโดยตรงต่อความโปร่งใสและความน่าเชื่อถือของระบบบริหารราชการ คดียาเสพติดมีความหลากหลายและระดับความร้ายแรงแตกต่างกันตามบริบทและลักษณะของความผิดในแต่ละประเทศ ดังนั้น การตีความลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 98 (10) ควรพิจารณาความร้ายแรงของความผิดในบริบทของแต่ละประเทศ รวมทั้งโทษที่ใช้จริงและผลกระทบต่อสังคม เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการสากลและความเป็นธรรมในการประเมินคุณสมบัติผู้สมัคร ซึ่งมีกรณีตัวอย่างในประเทศไทย เช่น การใช้กฎหมายยาเสพติดในการตัดสิทธิผู้ใหญ่บ้านตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ (7-8/2565) แสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งและความคลุมเครือในการตีความความร้ายแรงของคดีที่เกิดขึ้นภายในประเทศเอง และยังซับซ้อนขึ้นเมื่อพิจารณาคดีในต่างประเทศที่มีมาตรฐานแตกต่างกัน ดังนั้น การนำคำพิพากษาจากต่างประเทศมาพิจารณาคณะคุณสมบัติผู้สมัครควรมีเกณฑ์เปรียบเทียบที่ชัดเจนและเป็นธรรม การที่รัฐธรรมนูญไทยกำหนดว่าผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องไม่มีลักษณะต้องห้ามในคดีอาญาที่ถือว่าร้ายแรง เช่น คดีค้ายาเสพติด แต่การตีความความร้ายแรงของคดีที่เกิดขึ้นในต่างประเทศยังขาดเกณฑ์ชัดเจนและอาจไม่สอดคล้องกับมาตรฐานสากล ส่งผลให้เกิดปัญหาความไม่เป็นธรรมและข้อขัดแย้งทางกฎหมาย การแก้ไขปัญหานี้จึงจำเป็นต้องพิจารณาในเชิงนโยบายและกฎหมาย เพื่อให้การจำกัดสิทธิทางการเมืองเป็นไปอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนสากล

ปัญหาประการสุดท้าย คือ ปัญหาการที่ผู้ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีประวัติความผิดในต่างประเทศจะกระทบต่อความโปร่งใสและธรรมาภิบาลในระบบการเมืองไทยหรือไม่ การอนุญาตให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (สส.) ที่มีประวัติคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในต่างประเทศเข้าดำรงตำแหน่ง สร้างข้อถกเถียงด้านจริยธรรมและกฎหมายอย่างมาก โดยเฉพาะในแง่มุมมองของความเหมาะสมตามมาตรฐานธรรมาภิบาล (Good Governance) ที่เน้นความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และหลักนิติธรรม ปัญหาหลักเกิดจากช่องว่างของกฎหมายไทยที่รัฐธรรมนูญมาตรา 98 (10) กำหนดลักษณะต้องห้ามเฉพาะความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในประเทศเท่านั้น โดยไม่ครอบคลุมความผิดในต่างประเทศอย่างชัดเจน ส่งผลให้ผู้ที่มีประวัติความผิดในต่างประเทศยังสามารถสมัครและดำรงตำแหน่ง สส. ได้โดยไม่มีการตรวจสอบอย่างเข้มงวด ซึ่งสถานการณ์นี้ส่งผลกระทบต่อธรรมาภิบาลและภาพลักษณ์

ของระบบการเมืองไทยในหลายมิติ ประการแรกคือภาพลักษณ์ระดับสากล การมี สส. ที่มีประวัติความผิดร้ายแรงในต่างประเทศ เช่น ค้ายาเสพติด อาจทำให้ไทยถูกมองว่าละเลยหลักธรรมาภิบาลและบั่นทอนความน่าเชื่อถือในเวทีโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในดัชนีชี้วัดความโปร่งใส (Corruption Perceptions Index) ที่ไทยมีอันดับต่ำ นอกจากนี้ยังสะท้อนปัญหาการใช้เอกสิทธิ์คุ้มครองคดีอาญาของ สส. ซึ่งอาจถูกตีความว่าเป็นการปกป้องผู้กระทำผิด ประการที่สอง คือความเชื่อมั่นของประชาชนภายในประเทศที่ลดลง เมื่อผู้แทนราษฎรมีประวัติความผิดร้ายแรง ประชาชนจะตั้งคำถามถึงความโปร่งใสและมาตรฐานการคัดกรองผู้สมัคร ส่งผลให้ระบบการเมืองและกระบวนการยุติธรรมถูกมองว่าเลือกปฏิบัติและขาดความน่าเชื่อถือ ประการที่สาม คือผลกระทบเชิงระบบ เนื่องจากกฎหมายไทยไม่กำหนดชัดเจนในเรื่องการรับฟังคำพิพากษาของศาลต่างประเทศ ทำให้เกิดการตีความสองมาตรฐานและช่องว่างทางกฎหมาย อีกทั้งระบบการเมืองไทยยังพึ่งพาความสัมพันธ์ส่วนตัวและเครือญาติ มากกว่าคุณธรรมและความโปร่งใสในการคัดเลือกผู้สมัคร นอกจากนี้ ในแง่การเปรียบเทียบกับต่างประเทศ เช่น สหราชอาณาจักร มีระบบรับฟังคำพิพากษาของศาลต่างประเทศ หากความผิดนั้นเป็นอาชญากรรมในสหราชอาณาจักรด้วย และเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาสามารถแสดงหลักฐานแก้ต่างได้ ส่วนสหรัฐอเมริกาบางรัฐกำหนดให้ผู้สมัครต้องเปิดเผยประวัติความผิดในต่างประเทศและอาจถูกตัดสิทธิ์หากเป็นความผิดร้ายแรง ขณะที่ญี่ปุ่นมีระบบตรวจสอบเชิงรุกโดยคณะกรรมการเลือกตั้งเพื่อคัดกรองผู้สมัครที่มีประวัติไม่เหมาะสมแม้ในต่างประเทศ ดังนั้น การยอมให้บุคคลที่เคยต้องโทษในต่างประเทศดำรงตำแหน่งทางการเมือง อาจส่งผลต่อความไว้วางใจของประชาชนและภาพลักษณ์ของประเทศในเวทีระหว่างประเทศ ขณะเดียวกัน หากการจำกัดสิทธิไม่ได้พิจารณาอย่างเป็นธรรม ก็อาจละเมิดหลักสิทธิมนุษยชน และกลายเป็นการเลือกปฏิบัติ

จากประเด็นปัญหาทั้งสามประการ ผู้ศึกษาจึงสรุปได้ว่า การกำหนดลักษณะต้องห้ามของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 98 (10) มีจุดมุ่งหมายชัดเจนในการคัดกรองผู้ที่เกี่ยวข้องกับความผิดร้ายแรง เช่น ยาเสพติด อย่างไรก็ตาม การไม่มีหลักเกณฑ์ชัดเจนในการรับรองคำพิพากษาต่างประเทศ ทำให้เกิดความไม่แน่นอนในการตีความว่า ความผิดในต่างประเทศจะมีผลอย่างไรต่อสิทธิสมัครรับเลือกตั้งในไทย ข้อจำกัดดังกล่าวอาจขัดกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญและแนวปฏิบัติของศาลรัฐธรรมนูญที่เคยตีความไว้แคบกว่าที่ควร และจากการศึกษาทั้งหมดผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะดังนี้

1. การไม่ยอมรับคำพิพากษาของศาลต่างประเทศในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ผู้ศึกษาเห็นว่าควรเริ่มจากการแก้ไขรัฐธรรมนูญมาตรา 98(10) โดยขยายขอบเขตให้ครอบคลุมคำพิพากษาของศาลต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับความผิดฐานผลิต นำเข้า ส่งออก หรือค้ายาเสพติด ไม่ว่าจะเกิดขึ้นในหรือนอกราชอาณาจักร โดยกำหนดเงื่อนไขให้ความผิดดังกล่าวต้องมีโทษจำคุกขั้นต่ำตามมาตรฐานกฎหมายไทย เช่น โทษจำคุกไม่น้อยกว่า 10 ปี และศาลต่างประเทศต้องมีการพิจารณาตัดสินคดีตามหลักเขตอำนาจสากล

(Universal Jurisdiction) พร้อมทั้งให้กระทรวงยุติธรรมรับรองว่าคำพิพากษานั้นเป็นไปตามหลักนิติธรรมระหว่างประเทศ เพื่อป้องกันการหลบเลี่ยงกฎหมายและรักษาอธิปไตยทางกฎหมายของไทย นอกจากนี้ควรมีการจัดทำฐานข้อมูลร่วมระหว่างประเทศและข้อตกลงทวิภาคีกับประเทศคู่ค้ายาเสพติดสำหรับแลกเปลี่ยนข้อมูลคำพิพากษาที่เกี่ยวข้อง รวมถึงให้ศาลรัฐธรรมนูญออกคำวินิจฉัยเชิงบรรทัดฐานเพื่อกำหนดหลักการรับฟังคำพิพากษาศาลต่างประเทศเฉพาะในคดีที่มีกระบวนการยุติธรรมเที่ยงธรรมและสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ควรร่วมมือกับกระทรวงการต่างประเทศตรวจสอบประวัติอาชญากรรมระหว่างประเทศของผู้สมัครรับเลือกตั้งก่อนรับสมัคร

ในส่วนของประมวลกฎหมายอาญา ควรแก้ไขมาตรา 7(2) โดยเพิ่มข้อยกเว้นการรับโทษจำคุกเฉพาะคดียาเสพติดที่ศาลต่างประเทศพิพากษาแล้ว หากเป็นความผิดตามกฎหมายไทยด้วย (หลัก Double Criminality) และแก้ไขมาตรา 10 โดยกำหนดหลักเกณฑ์การลงโทษสากลให้รับรองคำพิพากษาศาลต่างประเทศเฉพาะคดีที่กระบวนการพิจารณาสอดคล้องกับหลักนิติธรรมขั้นพื้นฐาน เช่น สิทธิในการต่อสู้คดีและการมีทนายความ พร้อมสร้างกลไกตรวจสอบโดยให้ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าคำพิพากษาศาลต่างประเทศมีผลผูกพันทางกฎหมายไทยหรือไม่ โดยพิจารณาความสอดคล้องกับนโยบายสาธารณะของไทยและหลักการรับรองซึ่งกันและกัน (Reciprocity) เพื่อสร้างสมดุลระหว่างหลักอำนาจอธิปไตยของไทยและหลักสากล

2. การพิจารณาระดับความร้ายแรงของความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดตามหลักสากล ผู้ศึกษาเห็นว่าควรกำหนดกรอบการตีความและหลักเกณฑ์ชัดเจนในการเปรียบเทียบความผิดที่เกิดขึ้นในต่างประเทศกับมาตรฐานในประเทศไทย โดยพิจารณาลักษณะของความผิด เช่น การผลิต นำเข้า ส่งออก หรือผู้ค้า ระดับโทษหรือมาตรการทางอาญาที่บังคับใช้ และผลกระทบต่อความเชื่อถือและความโปร่งใสของระบบบริหารราชการ หากคดีมีลักษณะและโทษเทียบเท่าหรือร้ายแรงกว่าคดีฐานต้องห้ามตามกฎหมายไทย ผู้สมัครรับเลือกตั้งจะต้องถูกพิจารณาว่าไม่มีคุณสมบัติในการสมัครตามมาตรา 98(10) การแก้ไขรัฐธรรมนูญควรชี้แจงวิธีการพิจารณาคดีในต่างประเทศให้เป็นธรรมและสอดคล้องกับบริบทของไทย โดยใช้เกณฑ์ความสัดส่วนโทษและหลักนิติธรรม ลดข้อถกเถียงและความไม่ชัดเจนในการตีความคำพิพากษาศาลต่างประเทศ

3. ประเด็นผลกระทบต่อความโปร่งใสและธรรมาภิบาลของระบบการเมืองไทย ผู้ศึกษาเห็นว่าควรแก้ไขบทบัญญัติรัฐธรรมนูญมาตรา 98(10) ให้ครอบคลุมคำพิพากษาของศาลต่างประเทศ โดยกำหนดเงื่อนไขว่าความผิดต้องไม่ขัดต่อหลักกฎหมายไทยเพื่อปิดช่องว่างทางกฎหมาย นอกจากนี้ควรแก้ไขพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยเพิ่มมาตรการให้ผู้สมัครต้องแสดงเอกสารรับรองประวัติอาชญากรรมจากประเทศที่เคยพำนักรวม 1 ปี และให้ กกต. ตรวจสอบร่วมกับ INTERPOL รวมถึงกำหนดบทลงโทษทางอาญาแก่ผู้สมัครที่ปกปิดข้อมูลประวัติความผิดในต่างประเทศอย่างจงใจ รวมทั้งเสนอจัดตั้งคณะกรรมการตรวจสอบประวัติผู้สมัครรับเลือกตั้งข้ามชาติ

ภายใต้สำนักงาน กกต. เพื่อใช้ฐานข้อมูลอาชญากรรมระหว่างประเทศตรวจสอบคุณสมบัติแบบเรียลไทม์ และรับฟังคำชี้แจงจากผู้ถูกกล่าวหาในกรณีที่มีคำพิพากษาต่างประเทศ เพื่อเสริมสร้างความโปร่งใสและความน่าเชื่อถือของระบบการเมืองไทย

ผู้ศึกษาเห็นว่า แนวทางดังกล่าวจะช่วยสร้างมาตรฐานสากลในการรับรองคำพิพากษาศาลต่างประเทศในคดีอาชญากรรม โดยคำนึงถึงหลักนิติธรรม ความเป็นธรรม และอำนาจอธิปไตยของไทย พร้อมทั้งส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศในการป้องกันไม่ให้ผู้มีประวัติอาชญากรรมข้ามชาติเข้ามามีบทบาททางการเมืองในประเทศ ทั้งนี้ยังควรพัฒนากลไกและกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับหลักการดังกล่าวเพื่อให้ระบบยุติธรรมและการเมืองไทยมีความเข้มแข็ง โปร่งใส และยุติธรรมมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. “หลักนิติธรรม : 9 ปีทวีเกียรติที่ศาลรัฐธรรมนูญ.” กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2565.

ชุดิกานจน์ สายอุดมสำห. “ปัญหาการจำกัดสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560.” วารสารธรรมสาร 16,3, (กันยายน – ธันวาคม 2561) : 53.

พัชรินทร์ ชัยวรพร. “ปัญหาการยอมรับคำพิพากษาต่างประเทศในคดีอาญาไทย” วารสารนิติศาสตร์, ปีที่ 47, ฉบับที่ 1 (2561): 112–134.

ศรัณยู โพธิ์รัชตางกูร, “คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของสมาชิกวุฒิสภา,” (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.

ข่าวสด.(2564), นิพิฐฐ์ ชีคดียาเสพติด ผิดกฎหมายไทย-ตปท. ยื่นศาลรธน.สอบจริยธรรมต่อได้ไม่ซ้ำซ้อน จาก <https://today.line.me/th/v3/article/MKLz9a>.

สำนักกฎหมายและวิชาการศาลยุติธรรม.(2563),การยอมรับและ/หรือบังคับตามคำพิพากษาของศาล ต่างประเทศ ซึ่งคำพิพากษาของศาลต่างประเทศหนึ่งจะมีผลทางกฎหมายแก่ไหนประการใดในอีก ประเทศหนึ่งมีแนวปฏิบัติในเรื่องดังกล่าวอย่างไร,(7 มกราคม 2563)

จาก <https://jla.coj.go.th/th/content/category/detail/id/8/cid/9697/iid/176118>.

BBC NEWS ไทย. (2564), ธรรมนัส พรหมเผ่า : เทียบคำวินิจฉัยศาล รธน. กับ ความเห็นกฤษฎีกาปี 2525 ว่าด้วยคำพิพากษาต่างแดน, (6 พฤษภาคม 2564) จาก <https://www.bbc.com/thai/56996061>.

อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท รับเอาโดยที่ประชุมเต็มคณะครั้งที่ 6 เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม ค.ศ. 1988.